

	ECONOMIES' HORIZONS Економічні горизонти DOI: doi.org/10.31499/2616-5236 Homepage: http://eh.udpu.edu.ua		ISSN 2522-9273 (print) 2616-5236 (online)
---	--	---	--

UDC: 339.1

DOI: 10.31499/2616-5236.4(22).2022.267020

*Bochko O. Y., Doctor of Economics,
Lviv Polytechnic National University; Professor Department of Marketing and
Logistics*

*Hrynevych S. S., Doctor of Economics,
Lviv Polytechnic National University; Professor Department of Marketing and
Logistics*

ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ ДО ВИЗНАЧЕННЯ СУТНОСТІ ПОНЯТТЯ «ЕКСПОРТНО-ЛОГІСТИЧНИЙ ПОТЕНЦІАЛ»

THEORETICAL APPROACHES TO DETERMINING THE ESSENCE OF THE CONCEPT OF «EXPORT AND LOGISTICS POTENTIAL»

***Анотація.** В статті обґрунтовано поняття «експортно-логістичний потенціал». Метою написання статті є дослідження та систематизація теоретичних підходів щодо змісту понять «експортний потенціал» та «логістичний потенціал», а також наукове обґрунтування сутності категорії «експортно-логістичний потенціал». Запропоновано авторське трактування сутності «експортно-логістичний потенціал», під яким доцільно розуміти складову виробничо-економічного потенціалу держави, що впливає на формування структури національної економіки, визначаючи її профіль і ступінь залученості до системи зовнішньоекономічних зв'язків та глобальних логістичних мереж. Обґрунтовано, що експортно-логістичний потенціал характеризується наявністю ієрархічних рівнів: мікро- (підприємства), мезо- (регіон), макро- (держави) та мегарівні (міжнародний рівень).*

***Abstract.** The work is devoted to topical issues of theoretical research of scientific approaches to interpreting the concepts of "export potential" and "logistics potential". The purpose of the article is the research and systematization of theoretical approaches to the content of the above concepts, as well as the scientific substantiation of the essence of the "export-logistics potential" category. The research uses general scientific and unique methods: inductive and deductive - to justify approaches to determining the essence of export and logistics potential*

concepts; comparative - to outline the typical characteristics of the studied images within the framework of resource and system approaches; graphic - for a visual representation of the "export and logistics potential" definition; abstract and logical - for generalization and formation of conclusions. The author's interpretation of the essence of "export and logistics potential" is proposed, under which it is appropriate to understand the component of the production and economic potential of the state, which affects the formation of the national economy structure, determining its profile and degree of involvement in the system of foreign economic relations and global logistics networks. It has been studied that the export-logistics potential ensures efficient trade, which meets international standards and minimizes emissions into the environment. It has been established that the formation of the export-logistics potential is a complex, dynamic process aimed at interacting with the external environment and ensuring high quality of export products selling. It was established that the export-logistics potential provides efficient export goods traffic, associated with minimal expenditure of time and financial resources, as well as analytical transport support that meets international standards and minimizes harmful environmental emissions. It is substantiated that the export-logistics potential is characterized by the presence of hierarchical levels: micro- (enterprises), meso- (region), macro- (state), and mega-levels (international level).

Key words: *export potential, logistics potential, export-logistics potential, resource approach, system approach*

Ключові слова: *експортний потенціал, логістичний потенціал, експортно-логістичний потенціал, ресурсний підхід, системний підхід*

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями.

Процеси глобалізації, зростання відкритості національної економіки, велика місткість внутрішнього споживчого ринку забезпечили високу зовнішньоекономічну привабливість підприємств України, куди було інвестовано значні обсяги капіталу та імпортовано сучасні зарубіжні управлінські технології. Разом з тим, зовнішньоекономічна привабливість підприємства в великій мірі залежить від його експортно-логістичного потенціалу. Експортно-логістичний потенціал

також має все більший вплив на формування структури національної економіки, визначаючи її профіль і ступінь залученості до глобальних логістичних мереж.

Незважаючи на уявну простоту, поняття «експортно-логістичний потенціал» дуже містке та багатогранне. В економічній літературі на сьогоднішній день не існує інтерпретації даного поняття. Диференціація і певна суперечність дефініцій ресурсних теорій, запропонованих різними авторами, призводить до появи проблем в контексті ускладнення процесу розуміння природи поняття. Саме тому актуалізується питання аналізу

наукових підходів щодо визначення сутності поняття «експортно-логістичний потенціал» та необхідності дослідження термінологічної основи, яка базується на обговоренні та співпраці лінгвістів, практиків, науковців і стимулює до смислового наповнення наведеної дефініції в сучасних умовах.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичні і прикладні аспекти дослідження експортного потенціалу відображені в наукових працях вітчизняних та зарубіжних науковців, серед яких: Ліндерт П., Портер М., Клименко Н., Крушницька Г., Стичишин П., Бойко С., Попова О., Кириченко О., Скорнякова І., Деніелса Дж. Д., Кутідзе Л., Мазаракі А. В авторських дослідженнях розглядаються підходи до з'ясування сутності, структури, класифікації, особливостей формування, оцінювання, реалізації потенціалу, системного регулювання експортних операцій. Широкий плюралізм думок у цій сфері зумовлено складним системним механізмом формування і реалізації експортного потенціалу, який є багатогранним і багатоаспектним процесом, що охоплює як внутрішньоекономічні, так і зовнішньоекономічні складові та чинники, які впливають на процес його реалізації. Проведений аналіз наукових джерел свідчить про

неоднозначність у визначенні поняття «експортний потенціал».

Дослідження поняття «логістичний потенціал» в своїх працях розкривали Герасимчук З.В. [2], Ковальська Л.Л. [5], Савка Б.Р. [5], Мороз О.Д. [7]. Зокрема, Герасимчук З.В. обґрунтовував стратегічні пріоритети розвитку регіональних логістичних систем. Ковальська Л.Л., Савка Б.Р. розкривали процеси формування та розвитку логістичної інфраструктури та їх дослідження базувались на рівні регіонів [5]. Проте в працях недостатню увагу приділено логістичному потенціалу на міжнародному рівні.

Рахман М. С., Євтушенко В. А. частково спробували поєднати два напрями: логістичний та експортний, проте ними було використано тільки одну складову логістичного потенціалу – транспортно-логістичні послуги [8]. Така підвищена зацікавленість до дослідження експортного та логістичного потенціалів зумовлює необхідність ґрунтовного вивчення та обґрунтування підходів до поняття «експортно-логістичний потенціал».

Постановка завдання. Метою статті є дослідження та систематизація теоретичних підходів щодо змісту понять «експортний потенціал» та «логістичний потенціал», а також наукове обґрунтування сутності

категорії «експортно-логістичний потенціал», який виступає найважливішою компонентою системи управління зовнішньоекономічною діяльністю підприємством та впливає на формування структури національної економіки, визначаючи її профіль і ступінь залученості до глобальних логістичних мереж. В процесі дослідження застосовано різні загальнонаукові та спеціальні методи дослідження. Зокрема індуктивний, дедуктивний методи використано для обґрунтування підходів, у яких розкриваються поняття експортний та логістичний потенціали. За допомогою економічного аналізу та порівняння здійснено аналізування спільних підходів (ресурсний, системний) до досліджуваних понять. Графічний метод використано для наочного зображення визначення дефініції «експортно-логістичний потенціал». Для теоретичних узагальнень і формування висновків використано абстрактно-логічний метод.

Виклад основного матеріалу.

Беручи до уваги особливу роль експорту та логістики, їх залежність від обсягів виробництва, логістичних особливостей при здійсненні зовнішньоекономічної діяльності необхідною складовою є детальне вивчення сутності експортно-логістичного потенціалу. Загалом, поняття «експортно-логістичний потенціал» створено на

основі сукупності двох складових «експортний потенціал» та «логістичний потенціал». Обґрунтуємо сутність та основні підходи до визначення даних понять.

Експортний потенціал відображає характер взаємовідносин між суб'єктами, що володіють ресурсними можливостями розвитку підприємства та суб'єктами, що забезпечують наявний виробничий потенціал, необхідний для виробництва і реалізації експортної продукції.

Тюріна Н. М., Шелест Є. О. доводять, що експортний потенціал, на державному рівні, характеризує максимальну здатність національної економіки при певному розвитку виробничих сил виявляти та мобілізувати наявні в країні ресурси задля їх ефективного використання, що дає змогу випускати продукцію, конкурентоспроможну на зовнішніх ринках [10].

Так, за системним підходом експортний потенціал можна розглядати як складову виробничого чи економічного потенціалу, що підпорядкована реалізації цілей національної економіки, а також як складова системи зовнішньоекономічних зв'язків. Методологічна специфіка системного підходу полягає в тому, що метою дослідження є вивчення закономірностей і механізмів утворення складного об'єкта з

певних складових, різноманіття внутрішніх і зовнішніх зв'язків між цими складовими.

В межах ресурсного підходу експортний потенціал розглядається як здатність або можливість використовувати ресурси у структурі міжнародних коопераційних зв'язків. Саме ресурсний підхід є домінантою парадигмою в теорії сучасного управління. Ресурсний підхід може підкреслити унікальність суб'єктів соціально-економічної діяльності, він передбачає, що ключовим елементом для досягнення успіху є не повторення моделі поведінки інших суб'єктів, а формування та реалізація стратегії, яка базується, насамперед на внутрішніх чинниках та унікальності наявної ресурсної бази [1, с.119-122].

З погляду результативного підходу експортний потенціал розглядається крізь призму здатності національної економіки виробляти обсяг товарів і послуг, що можуть бути реалізовані на світовому ринку з максимальною вигодою.

З позиції ринкового підходу експортний потенціал виступає основою визначення економічної потужності країни, здатної виявляти і відтворювати свої конкурентні переваги на світовому ринку.

Адаптаційний підхід до визначення категорії «експортний потенціал» розкриває її сутність як

здатність економіки, пристосуватися до умов зовнішнього середовища, що постійно змінюються під впливом розвитку суспільства, глобалізаційних та інтеграційних викликів.

При цьому тлумачення дефініції «експортний потенціал» розглядається науковцями на окремих рівнях суб'єктів економіки – країни, угруповання країн, регіону, галузі, підприємства.

Невід'ємною системною складовою експортного потенціалу є логістичний потенціал. Проте, попри наявність багатьох досліджень вітчизняних та зарубіжних вчених, в яких розкрито теоретико-методичні аспекти змісту та значення логістичного потенціалу, його особливості, класифікаційні ознаки, механізм реалізації (А. Альохін, А. Брутман, М. Гельвановський, В. Гончаров, Н. Гуржій, Л. Шостак та ін.), спостерігаємо відсутність єдиного загальноприйнятого підходу до визначення сутності досліджуваного поняття. Так, системний підхід використано в працях Гуржій Н. М. та Оверченко А.І., відповідно до якого логістичний потенціал обґрунтовано як динамічно збалансовану систему наявних ресурсів та компетенцій, що надає підприємству можливість формувати нову його вартість та стимулює до розвитку. Вчені доводять, що логістичний потенціал – це результат взаємодії ресурсів та

логістичних можливостей підприємства. [3]. Ресурсний підхід використовує Шостак Л. В., яка доводить, що логістичний потенціал характеризується потенційною максимальною ресурсною спроможністю підприємства загалом та його окремих структурних підрозділів, які охоплюють всі види діяльності щодо переміщення в просторі та руху в часі [12]. Науковець Котова М. В., теж з позиції ресурсного підходу, під логістичним потенціалом розуміє сукупність видимих і прихованих можливостей та наявних і задіяних, не в повному обсязі, ресурсів логістичної системи та її підсистем, виявлення і мобілізація яких дасть змогу насамперед визначити стратегічні напрями вдосконалення логістичної діяльності та підвищити її ефективність [6]. Чернописька Н. В., Стасюк К. З. доводять, що логістичний потенціал – це здатність логістичної системи в симбіозі з професійним менеджментом та цифровою моделлю забезпечити стійкість та поступ [11]. За дослідженням Герасимчук З. В., логістичний потенціал регіону забезпечує реалізацію цільових орієнтирів розвитку регіональної логістичної системи в рамках місії [2]. На думку Седікової І. О. та Вечтомової Л.В. процес формування логістичного потенціалу

підприємства є одним з напрямків його економічної стратегії і передбачає створення та організацію системи ресурсів і компетенцій таким чином, щоб результат їхньої взаємодії був фактором успіху в досягненні стратегічних, тактичних, оперативних цілей діяльності підприємств [9].

Отже, під поняттям «логістичний потенціал» будемо розуміти наявність ресурсів логістичної системи та її підсистем, що забезпечує досягнення тактичних, оперативних та стратегічних цілей та стимулює вдосконалення логістичної діяльності.

Дослідивши зміст поняття «експортний потенціал» та «логістичний потенціал» нами зауважено їх спільні характеристики: в межах ресурсного підходу – максимально можливе та ефективне використання всіх наявних ресурсів як сфери логістики, так і експортної діяльності; в межах системного підходу – системність вивчення закономірностей та зв'язків.

Відтак, вивчення теоретичних та методичних аспектів змістового наповнення експортного і логістичного потенціалів уможливило виокремити дефініцію «експортно-логістичний потенціал» (рис. 1).

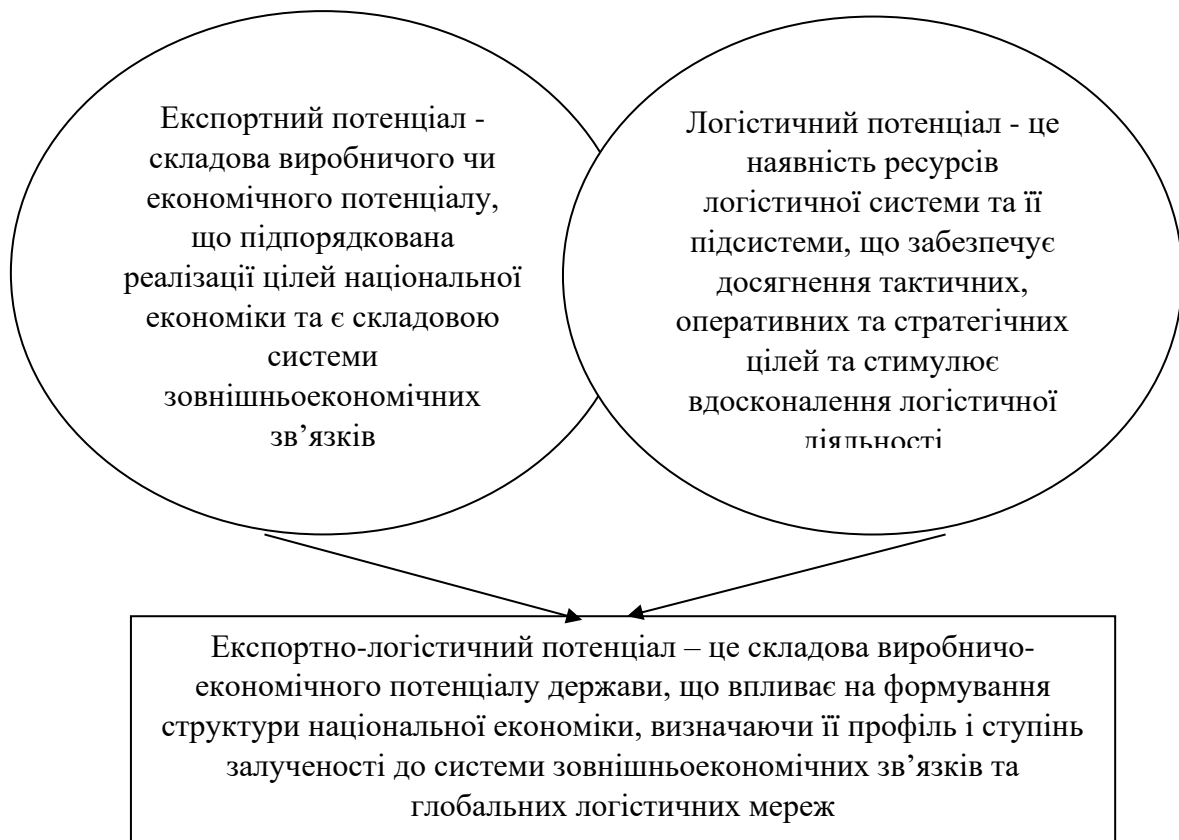

Рис. 1. Зв'язок між експортним та логістичним потенціалом (авторська розробка)

Експортно-логістичний потенціал забезпечує ефективний експортний товарорух, пов'язаний з мінімальними затратами часу і фінансовими ресурсами, а також раціональне транспортне забезпечення, що відповідає міжнародним стандартам та мінімізує шкідливі викиди в навколишнє середовище.

Вважаємо, що структуру експортно-логістичного потенціалу формують:

1) експортно-логістичний потенціал галузей сфери матеріального виробництва, що характеризується сукупністю/послідовністю/паралельністю залучення наявних ресурсів

сільського господарства/промисловості до виготовлення експортоорієнтованої продукції;

2) експортно-логістичний потенціал галузей сфери послуг, що забезпечується наявністю ефективною системою управління, фінансування, кредитування, спрямованою на реалізацію експортоорієнтованої продукції.

Саме така структура, на нашу думку, ґрунтується на принципах системності та комплексності залучення підприємств до виготовлення та реалізації експортоорієнтованої продукції.

ВИСНОВКИ

Формування експортно-логістичного потенціалу є складним, динамічним процесом, націленим на взаємодію зі зовнішнім середовищем і забезпечення високої якості реалізації експортної продукції. Розвиток, збалансованість і ефективність використання його структурних компонент обумовлюють чинники зовнішнього (економічні, соціальні, політичні, інституціональні, ринкові) і внутрішнього (стратегія розвитку підприємства/комплексу/регіону, менеджмент, фінанси, кадри, інвестиції тощо) середовища.

Експортно-логістичний потенціал характеризується наявністю ієрархічних рівнів: мікро- (підприємства), мезо- (регіон),

макро- (державна) та мегарівня (міжнародний рівень).

В цілому, при формуванні та використанні експортно-логістичного потенціалу проводиться його декомпозиція на елементи, встановлюються їх функціональні зв'язки, тобто проводиться структуризація. Чіткого уявлення про структуру експортно-логістичного потенціалу поки не сформовано, що пов'язано з його розглядом на різних ієрархічних рівнях та в розрізі окремих проявів потенціалу.

Перспективами подальших досліджень є дослідження впливу чинників на формування/реалізацію/розвиток експортно-логістичного потенціалу України в період російсько-української війни.

References:

- Bab'iak M.M., Khomosh Yu. S. (2016) Resursnyi pidkhid u suchasnomu menedzhmentі. *Ekonomika i suspilstvo*, Vyp. 3, 119–122. [in Ukrainian].
- Herasymchuk Z.V. (2018) Stratehichni priorityety rozvytku rehionalnykh lohistrychnykh system. URL: <http://ena.lp.edu.ua:8080/bitstream/ntb/11985/1/97.pdf> [in Ukrainian].
- Hurzhi N. M., Overchenko A. I. (2016) Otsinka lohistrychnoho potentsialu pidpriemstva yak osnova vyboru yoho lohistrychnoi stratehii. *Visnyk Mykolaivskoho natsionalnyi universytet imeni V. O. Sukhomlynskoho*. Vyp. 13. S. 244–248.
- Zakon Ukrainy «Pro zovnishnoekonomichnu diialnist». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/959-12#Text>
- Kovalska L.L., Savka B. R. (2012) Formuvannia ta rozvytok lohistrychnoi infrastruktury rehionu. *Visn. Nats. un-tu "Lviv. politehnika"*. № 749. S. 410-416. [in Ukrainian].
- Kotova M. V. (2018) Lohistrychna stratehiia pidpriemstva optovoi torhivli: avtoref.

- dys. nazdobuttia nauk. stupenia kand. ekon. nauk: 08.00.04 K., 21.
- Moroz O. D. (2010) Metodyka otsinky peredumov formuvannia rehionalnykh lohistychnykh system URL: http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Ekpr/2010_36/Zmist/8PDF.pdf [in Ukrainian].
- Rakhman M. S., Yevtushenko V. A. (2018) Doslidzhennia transportno-lohistychnykh posluh yak eksportnoho potentsialu Ukrainy. *Biznes inform.* №5 (484). URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/doslidzhennya-transportno-logistichnih-poslug-yak-eksportnogo-potentsialu-ukrayini> [in Ukrainian].
- Sedikova I. O., Vechtomova L.V. (2015) Doslidzhennia lohistychnoho potentsialu pidpriemstv zberihannia zerna. *Ekonomichnyi analiz: zb. nauk. Prats. Ternopilskiy natsionalnyi ekonomichnyi universytet. Ternopil: Vydavnycho-polihrafichnyi tseentr Ternopils'koho natsionalnoho ekonomichnoho universytetu "Ekonomichna dumka". Tom 19. № 2. 130-135.* [in Ukrainian].
- Tiurina N. M., Shelest Ye. O. (2009) Sutnisni kharakterystyky eksportnoho potentsialu. *Visnyk Khmelnyts'koho natsionalnoho universytetu. Serii "Ekonomichni nauky". № 4, T.Z. 189-196* [in Ukrainian].
- Chornopyska N. V., Stasiuk K. Z. (2021) Lohistychnyi potentsial: do pytannia terminolohii Menedzhment ta pidpriemnytstvo v Ukraini: etapy stanovlennia i problemy rozvytku. *Vypusk 3, Nomer 2, 21-126.* [in Ukrainian].
- Shostak L. V. (2015) Formuvannia lohistychnoho potentsialu pidpriemstva. *Visnyk ONU Tsim. Mechnikova. № 20. Vyp. 4, 151–154.* [in Ukrainian].

How to Cite:

Bochko, O. Y., & Hrynkevych, S. S. . (2022). THEORETICAL APPROACHES TO DETERMINING THE ESSENCE OF THE CONCEPT OF «EXPORT AND LOGISTICS POTENTIAL». *Economies' Horizons*, (4(22), 79–87. [https://doi.org/10.31499/2616-5236.4\(22\).2022.267020](https://doi.org/10.31499/2616-5236.4(22).2022.267020)